

Права на правично судење и вонредни состојби во јавното здравство

Препораките во ова резиме на политики се дел од тековните заложби на ОДИХР да одговори на предизвиците поврзани со човековите права предизвикани од пандемијата на КОВИД-19 во рамките на ОБСЕ.

Овој документ изворно беше објавен од Канцеларијата за демократски институции и човекови права на ОБСЕ на англиски јазик во 2021 година како „Fair Trial Rights and Public Health Emergencies“. Верзијата на македонски јазик е неофицијален превод, изготвен и објавен од Мисијата на ОБСЕ во Скопје. Мислењата и информациите што ги содржи не мора да ја одразуваат политиката и позицијата на ОДИХР. За недоследности ве молиме погледнете ја оригиналната верзија на англиски јазик.

СОДРЖИНА

ВОВЕД	4
ПОИМНИК	6
1. ОПШТИ ПРЕПОРАКИ	7
2. ОРГАНИЗАЦИЈА НА НАЦИОНАЛНОТО СУДСТВО ПРИ ВОПРЕДНА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО	8
3. НОВИ ПРАВИЛА ЗА ОБРАБОТКА НА СЛУЧАИ ПРИ ВОПРЕДНА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО	11
4. НОВИ КОМУНИКАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ	12
5. ПРЕКРШОЦИ ПОВРЗАНИ СО ВОПРЕДНАТА СОСТОЈБА И ИЗРЕКУВАЊЕ КАЗНИ ЗА ВРЕМЕ НА ВОПРЕДНИ СОСТОЈБИ ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО	14
6. ПРОЦЕСОТ НА ПРИТВОР ВО ПРЕДИСТРАЖНА ПОСТАПКА И ПРИТВОР ПО БАРАЊЕ	16
7. НАБЉУДУВАЊЕТО СУДЕЊА И ЈАВНИТЕ РОЧИШТА	17
АНЕКС: СПИСОК НА ИЗВОРИ	19

ВОВЕД

Земјите учеснички во Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) се посветени кон создавање и одржување ефективен судски систем и обезбедување на почитување на правото за правично судење и други релевантни човекови права. Судскиот систем е клучен за правилно функционирање на секоја држава. Независните судови можат да обезбедат гаранција од другите гранки на власта за почитување на човековите права и основните слободи. Пандемијата со КОВИД-19 создаде значителни предизвици за функционирањето на судскиот систем, а правото на правично судење претрпе значителен притисок низ регионот на ОБСЕ поради различните рестриктивни мерки наметнати за време на пандемијата.

Овие препораки за политики обезбедуваат насоки за креаторите на политиките, претставниците на судството, правниците, граѓанското општество и другите засегнати страни за тоа како да се развива, имплементира и следи законодавството и правилата во согласност со правото на правично судење и другите релевантни права во услови на вонредни состојби во јавното здравство, земајќи ги предвид еднаквоста и различноста.

Различните аспекти на правата на правично судење се во фокусот на работата на Канцеларијата за демократски институции и човекови права (ОДИХР) на ОБСЕ. ОДИХР ги поддржува земјите учеснички во нивните заложби во однос на владеењето на правото. Предлагјќи ги овие препораки за политики, ОДИХР продолжува со заложбите да им помогне на властите во надминување на невидените предизвици што со себе ги носи пандемијата КОВИД -19.

Пандемија, каква што е оваа со КОВИД-19 претставува вонредна состојба за јавното здравство, па во таа насока се стремат и овие препораки. Тие може да бидат помалку релевантни во поинакви вонредни услови, како што се воените вонредни состојби или природните катастрофи. Вонредните состојби во јавното здравство претставуваат значителни и специфични предизвици за нормалното функционирање на судството, но од суштинско значење е работата на судовите да се одржува за време на такви итни случаи колку што

е безбедно и можно во такви услови. Со цел да се спречи ширењето на болеста, државите може да бидат принудени да усвојат правила и прописи за вонредни состојби поврзани со функционирањето на судството. Овие вонредни правила и прописи, сепак, не треба фундаментално да го поткопаат спроведувањето на правдата на начин којшто соодветствува со почитувањето на човековите права.

Овие препораки за политика црпат инспирација од меѓународните стандарди поврзани со работата на судството во услови на вонредни состојби во јавното здравство, соодветните стандарди за човекови права подготвени од Европскиот суд за човекови права и меѓународните институции за човекови права, како и добрите практики на земјите учеснички на ОБСЕ. Овие препораки не треба да се користат за да се оправда ограничувањето на правата. Всушност, може да се воведат и национални стандарди коишто ќе бидат подалекусежни од оние зацртани овде за да се обезбеди ефикасно функционирање на судството во услови на вонредни состојби во јавното здравство, доколку државите сметаат дека тие се соодветни и можни.

Ова резиме се надградува на клучните наоди и препораки наведени во двата извештаја на ОДИХР објавени во 2020 година: [Обврски на ОБСЕ за човечка димензија и Постапувањето на државите во услови на пандемија со КОВИД-19](#) и [Функционирањето на судовите при пандемија со КОВИД-19: Основен водич](#).

За време на пандемијата со КОВИД-19, ОДИХР одржа средби со различни засегнати страни, вклучувајќи судии, граѓанското општество, меѓународни и регионални партнерски организации и локалните мисии на ОБСЕ, за да се идентификуваат клучните предизвици со кои се соочуваат судовата во регионот на ОБСЕ за време на пандемијата, особено при спроведување судења од далечина и да се идентификуваат решенија преку кои ќе се обезбеди почитување на правото на правично судење. Генерално, ОДИХР консултираше околу 50 експерти од сите географски подрегиони на ОБСЕ во процесот на

подготвување на ова резиме на политики. Во последната фаза, четворица искусни експерти за правата на правично судење, вклучително и поискусни судии, направија детален преглед на резимето на политики за да проценат како дадените препораки ги адресираат потребите на правниците и да потврдат дека истото е во согласност со признаените меѓународни и регионални стандарди за човекови права и добри практики.

ПОИМНИК

Хибридни рочишта – судско рочиште кое се одвива делумно онлајн, односно некои учесници се физички присутни на една локација (за пример, судии, некои сведоци и други), а некои се поврзани преку интернет.

Судски органи на самоуправа – органи на управување формирани во рамките на националното судство со цел да се обезбеди ефективност на судскиот систем и да се олесни примената на општите правила и прописи. Оваа дефиниција вклучува различни судски совети, раководители на судови на различни нивоа и судска администрација.

Национално судство – претставува сите судови и трибунали кои постојат во одредена земја.

Онлајн рочиште – рочиште што се одвива целосно онлајн, имено, сите учесници се на различни локации и поврзани преку интернет.

Професионални учесници во судот – судии, судски персонал, адвокати на одбраната и обвинители.

Вонредна состојба во јавното здравство – невообичаена, опасна по живот ситуација која носи особен ризик врз значителен број на човечки загуби, или траен или долгорочен инвалидитет, во согласност со дефиницијата за вонредна состојба во јавното здравство на [Светската здравствена организација](#).

Креатори на правила – за целите на овие препораки, државни органи (вклучувајќи ги и судските органи на самоуправа) со надлежност да поставуваат правила и прописи, вклучително и оние кои имаат за цел да се спречи ширење болест во вонредна состојба во јавното здравство. Овие државни органи вклучуваат релевантни законодавни, извршни и судски тела.

Засегнати страни – за целите на овие препораки засегнатите страни се судии, помошен судски персонал, обвинители, адвокати на одбраната, странки, обвинетите, жртви, сведоци, релевантни социјални работници, вештаци и други учесници на судењето.

1. ОПШТИ ПРЕПОРАКИ

1.1. НАЦИОНАЛНИ ПРАВИЛА ПОДГОТВЕНИ КАКО ОДГОВОР НА ВОНРЕДНИТЕ УСЛОВИ ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО СЕ ДОНЕСУВААТ ВО СОГЛАСНОСТ СО ПОСТОЈНИТЕ НАЦИОНАЛНИ ПРОЦЕДУРИ. ОВИЕ ПРАВИЛА ТРЕБА ДА СЕ ТОЛКУВААТ РЕСТРИКТИВНО И ДА БИДАТ ПРОПОРЦИОНАЛНИ НА ЦЕЛТА НА КОЈА И СЛУЖАТ.

Вонредна состојба формално се прогласува доколку законот на државата учесничка предвидува такво прогласување и ако усвоените правила за вонредни состојби предвидуваат значителни ограничувања врз јавниот живот и влијаат на нормалното функционирање на националното судство. Неопходен предуслов за прогласување вонредна состојба се овластувањата предвидени со редовното законодавство како недоволни за надминување на вонредната состојба. Според тоа, крајната цел на секоја вонредна состојба треба да биде решавање на вонредната ситуација и враќање во нормални услови што е можно поскоро, што ќе го обезбеди државата.

Без оглед на тоа дали формално е прогласена вонредна состојба, правилата усвоени како одговор на вонредната состојба во јавното здравство треба да бидат јасни и конзистентни и тие мора да се усвојат во согласност со претходно постојните процедури. Тие треба да вклучуваат временско ограничување или јасни показатели за тоа кога ќе престанат да важат овие правила за итни случаи. Тие треба периодично да се ревидираат и не треба да имаат неодредено времетраење. Правилата за вонредни услови треба да бидат релевантни и неопходни за да се намалат негативните последици од вонредната состојба во јавното здравство. Правилата треба да имаат за цел да ја ублажат родовата нееднаквост што се влошува со вонредните услови во јавното здравство, на пример, поради ограничен пристап до детска заштита. Исто така, важно е да се осигура дека правилата за вонредни услови нема несразмерно да влијаат врз правата на лицата со попреченост.

Пред усвојување на правилата за вонредни состојби треба да се разгледа нивното влијание

врз националното судство и другите засегнати страни. Овие препораки ги земаат предвид само правилата за вонредни услови релевантни за националното судство, а посеопфатна анализа на правилата и прописите за вонредни состојби има во [Заложбите на ОБСЕ за човекови димензии и одговорот на државите кон пандемијата со КОВИД-19](#).

1.2. ВЛАСТИТЕ ТРЕБА ДА СЕ ОСИГУРААТ ДЕКА НАЦИОНАЛНОТО СУДСТВО ЌЕ ПРОДОЛЖИ ДА РАБОТИ КОЛКУ ШТО Е МАКСИМАЛНО МОЖНО ВО УСЛОВИ НА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО.

Судиите, судскиот персонал, адвокатите на одбраната и обвинителите треба да можат да ја продолжат својата работа, макар и со некои неопходни ограничувања. На пример, тие треба да бидат вклучени во списокот на професии ослободени од полициски час, ограничувања за патување и други слични ограничувања кои влијаат на нивната способност да ги исполнуваат нивните функции, доколку се воведат такви ограничувања. Треба да се воведат систем кој ќе им овозможува на експертите, социјалните работници и другите клучни учесници во итни судења да патуваат до судовите. Правилата за итни случаи не треба да ги поткопуваат основните барања на правата на правично судење, како што се пристап до суд и ефективни правни лекови, еднаквост пред правото, доверливост на комуникацијата меѓу странките и нивните адвокати, презумција на невиност и многу други. Носителите на правила може да ги стават професионалните судски учесници во приоритетна категорија на лица за вакцинација и лична заштитна опрема. Правилата за вонредни услови треба да бидат родово сензитивни. На пример, учесниците во професионалните судови треба да имаат право на приоритетен пристап до детска заштита и релевантни социјални бенефиции при земање предвид на родовата димензија и различноста. За подетална дискусија поврзана со функционирањето на судството за време на пандемијата со КОВИД-19, [видете **Функционирањето на судовите во време на пандемијата со КОВИД-19: Основен водич**](#).

2. ОРГАНИЗАЦИЈА НА НАЦИОНАЛНОТО СУДСТВО ПРИ ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО

2.1. СУДСКИТЕ САМОУПРАВНИ ОРГАНИ ТРЕБА ДА ДОНЕСАТ СООДВЕТНИ, ЈАСНИ И ПРЕДВИДЛИВИ ПРАВИЛА ВО ВРСКА СО ФУНКЦИОНИРАЊЕТО НА НАЦИОНАЛНОТО СУДСТВО.

Судските самоуправни органи треба да усвојат соодветни нови работни методи и пристапи во процесот на спроведување на правдата при вонредна состојба во јавното здравство. Овие нови методи треба да бидат јасни и предвидливи, истовремено овозможувајќи неопходна флексибилност. Во рамките на нивната надлежност, судските самоуправни органи треба проактивно да издаваат правила и протоколи за да обезбедат што е можно поефективно и безбедно функционирање на националното судство. Овие правила треба да вклучуваат норми за ротација на судиите и помошниот персонал, работно време, приоритизирање на предметите, закажување и одложување на рочиштата, здравствени мерки за време на рочиштата (на пример, одржување дистанца), комуникација со учесниците во судењето и јавноста и пристап до судските згради. Правилата треба да ги посочат и оние кои се одговорни за усогласеноста со овие препораки. Овие правила треба да се утврдат имајќи ги предвид аспектите на половата еднаквост и диверзитетот.

2.2. МИСЛЕЊАТА НА ЗАСЕГНАТИТЕ СТРАНИ ТРЕБА ДА СЕ ЗЕМАТ ПРЕДВИД ПРИ ИЗРАБОТУВАЊЕТО НА ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА.

Разумните ставови на судиите, адвокатите, социјалните служби, обвинителите и граѓанското општество треба да се земат предвид во процесот на развивање на правилата за вонредна состојба во судството. Се препорачува креаторите на правилата да формираат Консултативна комисија која би била вклучена во дискусијата и ревидирањето на правилата за вонредни состојби. Комисијата треба да се состои од релевантни фактори, вклучително и судии. Без да

се поткопа независноста на судските самоуправни органи, Комисијата треба да има мандат да дава повратни информации и препораки за правилата и регулативите за вонредни состојби. Правилата треба редовно да се ревидираат, земајќи ги предвид повратните информации од оваа Комисија.

2.3. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА МОРА ДА СЕ ВО СОГЛАСНОСТ СО МЕЃУНАРОДНИОТ ЗАКОН ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА И СТАНДАРДИ.

Сите правила за вонредна состојба поврзани со судството треба да се усогласат со важечките национални закони и меѓународните стандарди за правата на правично судење и владеење на правото. Креаторите на правилата треба да ја потврдат усогласеноста на правилата за вонредни состојби со релевантното меѓународно право за човекови права. Отстапувања од меѓународните механизми за човекови права се дозволени само за оние мерки што се строго неопходни при вонредни состојби во јавното здравство. Неоспорните права, како што е забраната за тортура или ропство, никогаш не смеат да бидат прекршени дури и за време на вонредна состојба. Правилата за вонредни услови, кои влијаат врз другите човекови права и слободи, треба да се засноваат на сеопфатниот принцип на владеење на правото и на принципите на неопходност, соодветност, еднаквост и недискриминација, пропорционалност, привременост, ефективна (парламентарна и судска) контрола, предвидливост на законодавството за вонредни состојби и лојална соработка меѓу државните институции.

2.4. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ТРЕБА ДА ГИ ОСИГУРААТ ИНТЕРЕСИТЕ НА НАЈРАНЛИВИТЕ УЧЕСНИЦИ ВО СУДЕЊЕТО.

Влијанието на вонредната состојба во јавното здравство може да биде особено тешко за

најранливите групи, вклучувајќи ги и лицата со попреченост, постарите лица, етничките малцинства, бездомниците, малолетниците, мигрантите и други. Правилата за вонредна состојба не треба да се предуслов за одредено ниво на компјутерска писменост, образование, способност или пристап и слично. Правилата за вонредна состојба треба да вклучуваат објаснување за тоа што треба да се направи доколку страните немаат пристап до компјутер или не може да стават во функција во случај на онлајн или хибридни рочишта. Правилата треба да гарантираат право на ефективно учество во онлајн или хибридни рочишта без да ги стават лицата со попреченост и другите ранливи поединци во позиција на заплашеност или притисок.

2.5. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА НЕ ТРЕБА НЕОСНОВАНО ДА ГО ОГРАНИЧУВААТ ПРИСТАПОТ ДО АДВОКАТ ОД СТРАНА НА ОСОМНИЧЕНИТЕ ИЛИ ОБВИНЕТИТЕ.

Властите треба да обезбедат брз пристап до адвокат за сите осомничени или обвинети, вклучувајќи ги и оние во полициски притвор или во затвор. Во исклучителни околности кога полициските власти не можат да гарантираат личен пристап до адвокат, далечинскиот пристап може да биде уреден во согласност со одредени безбедносни гаранции.

2.6. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ТРЕБА ДА ОБЕЗБЕДАТ ДОСТАПНОСТ ДО ТОЛКУВАЧ ЗА ОНИЕ КОИ НЕ ГО РАЗБИРААТ ЈАЗИКОТ НА РОЧИШТЕТО.

Кога е обезбедено правото на толкувач при рочишта со лично присуство, истото треба да биде обезбедено и овозможено и при онлајн или хибридни рочишта, бесплатно. Судовите треба да користат технологија која им овозможува да го приспособат толкувањето.

2.7. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ТРЕБА ДА ОВОЗМОЖАТ ОДРЕДЕНА ФЛЕКСИБИЛНОСТ ПРИ НИВНАТА ПРИМЕНА ВО ДАДЕНИТЕ ОКОЛНОСТИ.

Креаторите на правилата треба да воспостават комбинација од цврсти и флексибилни правила. Креаторите на правила треба да постават јасна,

практична и конзистентна рамка, но имплементацијата треба да биде под надзор на шефовите на судовите земајќи ги предвид дадените околности. На пример, креаторите на правила може да утврдат фиксно правило дека треба да има два метра социјална дистанца во секој суд. Во таков случај, судовите треба да добијат доволно слобода како да го спроведат ова правило (на пример, да го ограничат бројот на учесници, да воведат хибридни сослушувања или да изнајмат поголеми простории).

2.8. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ТРЕБА ДА ОСТАВАТ ПРОСТОР ЗА ОДРЕДЕНА ФЛЕКСИБИЛНОСТ ЗА ПРИСПОСОБУВАЊЕ КОН СПЕЦИФИЧНИТЕ ПРЕДИЗВИЦИ СО КОИ СЕ СООЧУВААТ РАЗЛИЧНИТЕ ВИДОВИ СУДОВИ ЗА ВРЕМЕ НА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО.

Различните видови судови се соочуваат со различни предизвици, а правилата за вонредна состојба треба да бидат доволно флексибилни за да се приспособат кон овие разлики. Судовите од различна големина (во однос на бројот на вработени и расположливи просторни капацитети) или надлежност (граѓански, кривичен или малолетнички) имаат потреба од различни правилата за вонредна состојба за да може ефективно да одговора на предизвиците на вонредната состојба во јавното здравство. На пример, комерцијалните судови би можеле да воведат онлајн или хибридни рочишта многу полесно од кривичните судови поради природата на доказите, кои обично се презентираат во ваквите рочишта, особеностите на постапката и важечките стандарди за правично судење.

2.9. КРЕАТОРИТЕ НА ПРАВИЛА ТРЕБА ДА УСВОЈАТ ПРОТОКОЛИ КОИ ГИ ШТИТАТ ЗДРАВЈЕТО И БЕЗБЕДНОСТА НА СУДИИТЕ И ДРУГИТЕ УЧЕСНИЦИ.

Правилата за вонредна состојба може да вклучуваат, на пример, воведување сменско работење, за минимизирање на бројот на вработени во зградите и овозможување работа од дома за најранливите. Смените не треба да се одредуваат автоматски, туку треба да се земат предвид родот и другите аспекти на диверзитет. На пример, смените не треба непропорционално да ги оптоварат примарните старатели на деца. Судот треба да назначи едно или повеќе лица кои ќе

следат дали овие правила доследно се почитуваат.

2.10. КРЕАТОРИТЕ НА ПРАВИЛА ТРЕБА ДА ДОБИВААТ РЕДОВНИ ПОВРАТНИ ИНФОРМАЦИИ ОД ОНИЕ КОИ ГИ СПРОВЕДУВААТ ПРАВИЛАТА.

Креаторите на правила треба да собираат информации за спроведувањето на правилата при вонредна состојба, вклучително и за употребата на новите технологии во услови на вонредна состојба во јавното здравство. Ова ќе биде основа за подобрување на квалитетот на одговорот на судскиот систем во вонредната состојба. Локалните судови треба да подготват извештаи за начинот на спроведување на правилата за вонредна состојба и истите да ги испратат до креаторите на правилата.

2.11. СУДОВИТЕ НА СЕКОЕ НИВО, КАКО И СИТЕ ДРУГИ ЗАСЕГАНИ СТРАНИ, ТРЕБА ДА БИДАТ ВЕДНАШ ИНФОРМИРАНИ ЗА ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ЗА ДА СЕ ОСИГУРИ НИВНА ЕДИНСТВЕНА ПРИМЕНА.

Ефективната комуникација помеѓу креаторите на правилата и засегнатите страни е од клучно значење при вонредни состојби во јавното здравство. Се препорачува упатствата поврзани со правилата за вонредна состојба брзо да се дистрибуираат до сите засегнати страни. Креаторите на правилата, исто така, можат да ја користат Комисијата предложена во Делот 2.2. за да ги споделат информациите меѓу засегнатите страни. Креаторите на правилата, исто така, треба да се погрижат пошироката

јавност да биде информирана за правилата за вонредна состојба кои го засегаат националното судство преку различни канали за комуникација кои вообичаено и се достапни на пошироката јавност, вклучително и специјализирани веб-страници и социјални и професионални мрежи.

2.12. СУДСКИТЕ САМОУПРАВНИ ОРГАНИ НЕ ТРЕБА ДА ГИ ОГРАНИЧУВААТ ПРАВАТА И ЗАШТИТИТЕ КОИ НЕ СЕ ДИРЕКТНО ОГРАНИЧЕНИ СО ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА.

Оние регулативи кои не се засегнати со прописите за вонредна состојба не треба да бидат *de facto* ограничени. Судовите треба да ги следат редовните процедури дури и за време на вонредна состојба во јавното здравство.

2.13. БУЏЕТОТ НА НАЦИОНАЛНОТО СУДСТВО НЕ ТРЕБА ДА СЕ КРАТИ ЗА ВРЕМЕ НА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО.

Правото на правично судење може соодветно да се гарантира само доколку судовите имаат на располагање соодветни средства и ресурси. Во контекст на вонредна состојба во јавното здравство, постои ризик државите да ја превидат значајната улога на судовите, во однос на ефективни правни лекови против вонредни состојби и предизвикани последици. Финансирањето на националното судство, вклучително и правната помош, не треба да биде несразмерно скратено за време на вонредната состојба. Напротив, финансирањето треба соодветно да се зголеми кога од судството се бара да ги спроведе правилата за вонредна состојба.

3. НОВИ ПРАВИЛА ЗА ПРОЦЕСИРАЊЕ СЛУЧАИ ПРИ ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО

3.1. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ТРЕБА ДА ОБЕЗБЕДАТ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА ЗАКОНСКИТЕ РОКОВИ ВО УСЛОВИ НА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО.

Правилата за вонредна состојба треба да регулираат како се применуваат законските рокови. Ваквите правила треба да ја земат предвид сложеноста на ситуацијата и да им овозможат на учесниците во судењето целосно да ги искористат своите процесни права дозволувајќи им да поднесат правни документи во ажурираните законски рокови. Релевантните измени треба да бидат вклучени во специјализираното законодавство и да се применуваат само до степен кој е неопходен за да се одговори на посебните околности во вонредната состојба во јавното здравство. Се препорачува да се постави општо правило за продолжување на рокот, со можност за исклучоци во ограничени итни случаи.

3.2. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ТРЕБА ДА ДАДАТ ПРИОРИТЕТ НА ИТНИТЕ СЛУЧАИ.

Приоритизацијата и категоризацијата на случаите се од фундаментално значење во околностите на вонредна состојба во јавното здравство. Критериумите за утврдување на итноста треба да бидат јасни и конзистентни. Тие може да ја вклучат потребата да се спречи непоправлива штета, случаи поврзани со семејно насилство, случаи во кои се инволвирани малолетници или постари лица и да бидат поврзани со неограничените човекови права, како што е забраната за тортура. Приоритет треба да се даде на случаите на обвинетите кои се притворени по барање. Правилата за приоритет треба да бидат доволно флексибилни за да остават маргина за дискреција на судиите за да се приспособат на исклучителни случаи.

3.3. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ТРЕБА ДА УТВРДАТ КАКО СЕ ОРГАНИЗИРААТ РОЧИШТА СО КОМИСИЈА ОД СУДИИ.

Правилата треба да разјаснат дали сите или дел од Комисијата на судии треба да бидат физички присутни во иста просторија за време на хибридни или онлајн рочишта и дали им е дозволено да се произнесат онлајн. Треба да се обезбеди доверлива комуникација помеѓу судиите на Комисијата на различни локации.

4. НОВИ КОМУНИКАЦИСКИ ТЕХНОЛОГИИ

4.1. ОНЛАЈН И ХИБРИДНИТЕ РОЧИШТА МОРА ДА БИДАТ КОМПАТИБИЛНИ СО СТАНДАРДИТЕ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО.

Онлајн или хибридните рочишта треба да се користат како алтернатива на рочиштата со физичко присуство само доколку тие не се безбедни или не се можни. Онлајн или хибридни рочишта треба да се спроведат во согласност со националното законодавство и во согласност со владеењето на правото и човековите права, вклучувајќи ги правилата кои гарантираат безбедност на податоците, приватност на комуникациите и судска независност. Зголемениот број на онлајн или хибридни рочишта за време на вонредна состојба во јавното здравство може да подразбира изготвување посебни закони, упатства и протоколи од страна на креаторите на правилата во соработка со стручни лица за ИТ, експерти за заштита на податоци и судски самоуправни органи. Овие правила треба да бидат дисеминирани помеѓу судиите и другите засегнати страни и да бидат јавно достапни.

4.2. ОНЛАЈН ИЛИ ХИБРИДНИТЕ РОЧИШТА НЕ СЕ СООДВЕТНИ ВО СИТЕ СЛУЧАИ И ТРЕБА ДА СЕ ДОЗВОЛИ ФЛЕКСИБИЛНОСТ.

Креаторите на правилата треба да овозможат дискреција при одлучувањето дали се можни и пожелни онлајн или хибридни рочишта, давајќи им приоритет на рочиштата со физичко присуство колку што е можно повеќе. Судијата претседавач треба да ги земе предвид импликациите од можното одложување на правата на странките, природата на рочиштето, пристапот и достапноста на потребната опрема, потребата од физички преглед на доказите, како и ранливоста на странките и сведоците. Според тоа, онлајн или хибридни рочишта може и да не бидат можни во сите случаи и треба да се практикуваат само доколку е соодветно тоа. Судијата претседавач треба да го земе предвид мислењето на странките и на сведоците во овој поглед и да донесе разумно поткрепена пресуда.

4.3. ВОВЕДУВАЊЕТО НА НОВИ ТЕХНОЛОГИИ ТРЕБА ДА БИДЕ ПРИДРУЖЕНО СО СООДВЕТНО ПЛАНИРАЊЕ И ПРОЦЕНА НА КАПАЦИТЕТИ И СООБРАЗНОСТ СО ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА.

Креаторите на правилата треба да спроведат темелна проценка на сообразноста со човековите права и владеењето на правото и техничка проценка пред да воведат нови технологии во судницата. На пример, примената на нови технологии не треба да ја поткопува еднаквоста пред правото; тоа не треба да стане дополнителна пречка за остварување на процесните права на странките. Правилата за вонредна состојба треба да објаснат како треба да се организираат рочиштата, каков софтвер и хардвер е потребен, како може да се организира комуникација на странките со нивните адвокати без надзор, што треба да прави судијата претседавач со сведоците кои предизвикуваат нарушувања или другите учесници во судењето, што да се направи во случај на лоша интернет-врска, што доколку не може да се слушне одреден учесник и други слични ситуации.

4.4. СУДСКИТЕ САМОУПРАВНИ ОРГАНИ ТРЕБА ДА ОВОЗМОЖАТ ДОВОЛНА ОБУКА ЗА СИТЕ УЧЕСНИЦИ НА ОНЛАЈН И ХИБРИДНИ РОЧИШТА.

На судиите, судскиот персонал и другите професионални учесници на онлајн и хибридни рочишта треба да им се обезбеди доволна обука за ИТ решенија, како и заштита на податоците и стандарди за заштита на човековите права за време на онлајн или хибридни рочишта. Странките, обвинетите, сведоците и другите *ad hoc* учесници треба да добијат инструкции како да работат со софтверот и хардверот. Се препорачува да се организира онлајн состанок помеѓу учесниците на рочиштето и лицето кое е одговорно за техничката поддршка пред одржување на рочиштето. Ова лице треба да потврди дека учесниците знаат да го користат софтверот и хардверот и да учествуваат во рочиштето.

4.5. МОЖЕ ДА БИДЕ ПОТРЕБЕН ОНЛАЈН СИСТЕМ ЗА УПРАВУВАЊЕ СЛУЧАИ И ДОКУМЕНТИ ЗА

ЕФЕКТИВНИ ОНЛАЈН ИЛИ ХИБРИДНИ РОЧИШТА.

Креаторите на правилата треба да предвидат електронски системи за управување со случаи за поврзување на сите засегнати страни со цел да се олесни социјалното дистанцирање пред, за време на рочиштето и по рочиштето. Со цел да се олеснат онлајн или хибридните рочишта, креаторите на правила можеби ќе треба да се погрижат да бидат воведени нови поедноставени правила за размена на документи. Овие правила не треба да ја загрозат автентичноста на овие документи. Прифаќањето на скенирани копии од документи и електронски потписи може да биде соодветно во некои случаи. Онлајн системите за управување со случаи и документи не смеат да претставуваат пречка во независноста на судството и правата на приватност на учесниците, на пример, пристапот до судските материјали треба да биде соодветно заштитен.

4.6. ДОВЕРЛИВОСТА НА КОМУНИКАЦИЈАТА МЕЃУ СТРАНКИТЕ И НИВНИТЕ АДВОКАТИ ТРЕБА СЕКОГАШ ДА БИДЕ ГАРАНТИРАНА.

Се препорачува креаторите на правила и судските самоуправни органи да ја олеснат можноста на доверливост во комуникацијата помеѓу странките (обвинетите во кривични предмети или странките во граѓански спорови) и нивните законски застапници пред и за време на онлајн и хибридни рочишта. Доколку е можно, таквата комуникација треба да се врши лично или преку безбеден и сигурен канал. Оваа препорака е особено релевантна доколку обвинетиот е во притвор.

4.7. КРЕАТОРИТЕ НА ПРАВИЛА И СУДИИТЕ ПРЕТСЕДАВАЧИ ТРЕБА ДА ОСИГУРАТ ДЕКА УЧЕСНИЦИТЕ НА ОНЛАЈН ИЛИ ХИБРИДНИ РОЧИШТА МОЖЕ ДА УЧЕСТВУВААТ БЕЗ ПРИТИСОК, ЗАПЛАШУВАЊЕ ИЛИ СТРАВ.

Поголем предизвик е да се осигури дека учесниците да не се под притисок за време на онлајн или хибридни рочишта отколку за време на рочиште со физичко присуство. На пример, жртвите на семејно насилство не треба да даваат докази од дома во присуство на обвинетиот. Оние кои се жалат на малтретирање не треба да даваат изјави во полициска станица. Колку што е можно и неопходно, учесниците на онлајн или хибридни

рочишта треба да можат да ги набљудуваат сите други учесници.

4.8. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ТРЕБА ДА ГИ ПОЈАСНАТ ПРАВНИТЕ ЕФЕКТИ ВРЗ ХИБРИДНИТЕ И ОНЛАЈН РОЧИШТАТА ПРИ ДЕФЕКТ НА ИНФОРМАТИЧКИОТ СИСТЕМ.

Правилата за вонредна состојба треба да вклучуваат решенија во случај на дефект на ИТ системот. Ова е особено релевантно кога таквите неуспеси може да резултираат во мешање во заштитата на човековите права или процедуралните права на странките.

4.9. НА СИТЕ УЧЕСНИЦИ НА СУДЕЊЕТЕ ТРЕБА ДА ИМ СЕ ОВОЗМОЖИ ТЕХНИЧКА ПОДДРШКА И ВИСОКОКВАЛИТЕТНА ОПРЕМА ЗА ДА СЕ ОСИГУРИ НИВЕН ЕФИКАСЕН АНГАЖМАН ВО ПРОЦЕСОТ.

Судиите, странките, судскиот персонал и сите други учесници во судењето треба да имаат пристап до ИТ поддршка со цел да се избегнат одложувања и технички проблеми за време на онлајн или хибридни рочишта. Квалитетот на интернет-врските и видеокамерите (вклучувајќи ја сликата и звукот) што се користат во хибридни или онлајн рочишта треба да биде соодветен за да не претставува пречка во судењето.

4.10. ДОКОЛКУ ВОНРЕДНАТА СОСТОЈБА ПРОДОЛЖИ ПОДОЛГ ВРЕМЕНСКИ ПЕРИОД СЕ ПРЕПОРАЧУВА ДА СЕ РАЗВИЕ ПОСЕБЕН СОФТВЕР ЗА ОДРЖУВАЊЕ ОНЛАЈН ИЛИ ХИБРИДНИ РОЧИШТА.

Генеричките алатки за видео конференции се соодветни како привремено решение за време на вонредна состојба во јавното здравство, но на подолг рок се потребни поприспособени алатки. Креаторите на правилата, исто така, треба да се погрижат судовите, центрите за притвор и другите релевантни казнено правни институции да имаат соодветна опрема и софтвер за одржување онлајн или хибридни рочишта. Оваа опрема ќе обезбеди подготвеност на националното судство за идни вонредни состојби во јавното здравство.

5. ПРЕКРШОЦИ ПОВРЗАНИ СО ВОНРЕДНАТА СОСТОЈБА И ИЗРЕКУВАЊЕ КАЗНИ ЗА ВРЕМЕ НА ВОНРЕДНИ СОСТОЈБИ ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО

5.1. ВО ВРЕМЕ НА ВОНРЕДНИ СОСТОЈБИ ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО, ВЛАСТА ТРЕБА ПОСТОЈАНО ДА ГИ РЕВИДИРА НОВОВОВЕДЕНИТЕ ПРЕКРШОЦИ ПОВРЗАНИ СО ВОНРЕДНАТА СОСТОЈБА ИДАГИУКИНЕ ВЕДНАШ ШТОМ ЌЕ ЗАВРШИ ВОНРЕДНАТА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО.

Прекршоците воведени за спроведување мерки насочени кон ограничување на последиците од вонредни состојби во јавното здравство треба да се донесуваат само кога е строго неопходно. Штом ќе заврши вонредната состојба, овие мерки и поврзаните прекршоци треба да бидат укинати. Притоа, можно е до судовите да стигнат нови видови на случаи, вклучително и оние во кои се изрекуваат казни за прекршување на правилата за вонредни состојби, но овие случаи не треба да претставуваат преголем товар на националното судство.

5.2. ПРЕКРШОЦИ ПОВРЗАНИ СО ВОНРЕДНАТА СОСТОЈБА ТРЕБА ДА СЕ ВОВЕДУВААТ САМО ДОКОЛКУ СЕ СТРОГО ПОТРЕБНИ И СООДВЕТНИ НА СТЕПЕНОТ НА ВОНРЕДНАТА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО.

Прекршоците поврзани со вонредните состојби не треба несразмерно да влијаат врз човековите права и основните слободи. Човековите права и владеењето на правото треба да предвидат проверки на правилата за вонредни состојби каде што е можно. Мерките за регулирање на дезинформациите за вонредната состојба во јавното здравство треба да бидат смислени внимателно бидејќи може да доведат до цензура на непопуларните или малцинските мислења. Треба да се избегнуваат кривични казни за дезинформации.

5.3. ПРАВИЛАТА ЗА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА КОИ ВОСПОСТАВУВААТ КАЗНИ ЗА НЕУСОГЛАСЕНОСТ ТРЕБА ДА БИДАТ ЈАСНИ И ПРЕЦИЗНИ И ОДНАПРЕД

ДА СЕ ОБЈАВУВААТ ДО ЈАВНОСТА.

Правилата за вонредна состојба, особено оние со кои се утврдуваат казни, треба да бидат јасни, прецизни и јавно објавени пред нивното стапување во сила. Законите со кои се утврдуваат овие санкции треба да бидат слободно достапни, на пример, на јавни веб-страници и широко да се објавуваат преку регуларните медиуми. Ако правилата за вонредна состојба често се менуваат за да ја одразат непредвидливата природа на вонредната состојба во јавното здравство, тогаш треба да постои систем за предупредување кој треба да и претходи на примената на посериозните санкции.

5.4. КАЗНИТЕ ТРЕБА ДА БИДАТ СООДВЕТНИ НА СЕРИОЗНОСТА НА ИЗВРШЕНИОТ ПРЕКРШОК.

При процената на соодветната сума на парична казна, треба да се земат предвид индивидуалните околности, вклучувајќи ги и влијанијата специфични за родот. Ова е особено важно за луѓето кои немаат приход поради мерките за вонредна состојба.

5.5. МОРА ДА СЕ ОБЕЗБЕДИ ДОСЛЕДНА ПРИМЕНА НА КАЗНИТЕ.

Креаторите на правилата, во рамките на нивната надлежност, мора да обезбедат доследна примена на законите за вонредни состојби низ државата преку ефективна комуникација помеѓу различните институции за спроведување на законот.

5.6. ТРЕБА ДА ПОСТОИ СУДСКА РЕВИЗИЈА НА КАЗНИТЕ И ДРУГИТЕ САНКЦИИ КОИ ГИ СПРОВЕДУВА ПОЛИЦИЈАТА ИЛИ ЛОКАЛНИТЕ ВЛАСТИ ЗА ВРЕМЕ НА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО.

Иако може да се воведат некои поедноставени

постапки за време на вонредната состојба, административните дејствија треба да бидат ревидирани од страна на судските органи. Вонредната состојба во јавното здравство не го оправдува недостатокот на ефективна и брза судска проверка.

5.7. ПРИТВОРСКАТА КАЗНА ТРЕБА ДА БИДЕ СРЕДСТВО ШТО СЕ УПОТРЕБУВА КАКО ПОСЛЕДНА ОПЦИЈА.

Лишувањето од слобода мора да биде разумно, неопходно и пропорционално, дури и во вонредна состојба. Судиите мора да го разгледаат влијанието што притворските казни (особено кратките) би можеле да го имаат врз обвинетиот во околности на вонредна состојба во јавното здравство. Притворските казни треба да се ограничат и да се даде приоритет на алтернативните методи, како парична казна или домашен притвор. При оценување на соодветноста на притворот, креаторите на правилата треба да посветат особено внимание на влијанијата врз јавното здравје од претрпување на местата за притвор и посебните ризици кон притворениците, наметнати од вонредната состојба во јавното здравство.

6. ПРОЦЕСОТ НА ПРИТВОР ВО ПРЕДИСТРАЖНА ПОСТАПКА И ПРИТВОР ПО БАРАЊЕ

6.1. СЕКОЈ ШТО Е ПРИТВОРЕН ТРЕБА ДАСЕ ИЗВЕДЕ ПРЕД СУД.

Уапсениот има право физички да биде изведен пред судија. Креаторите на правила мора да се погрижат на ова право да му се даде приоритет. Доколку вонредната состојба во јавното здравство не дозволува физичко присуство, треба да се организира онлајн или хибридно рочиште со помош на видеокамера со висока резолуција. За време на рочиштето, пожелно е адвокатот на одбраната да биде присутен на иста локација со лицето на кое му е изречена мерка притвор. Доколку не е можно физичко присуство на адвокат во близина на притвореното лице, треба да постои сигурна врска на комуникација меѓу нив без надзор, на пример, пристап до обезбедени простории со безбеден комуникациски канал или преку посебна видеоврска, за да им се овозможи на притворениците да имаат ефективен, чест и сигурен пристап до нивните адвокати.

6.2. ПРАВОТО НА БЕЗБЕДЕН ПРИСТАП ДО АДВОКАТ ТРЕБА ДА БИДЕ ГАРАНТИРАНО, ОНОЛКУ КОЛКУ ШТО Е МОЖНО ТОА ВО ВОНРЕДНИ СОСТОЈБИ ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО.

Оние кои се притворени по барање треба да имаат пристап до адвокат. Доколку е потребно, објектите за притвор треба да бидат опремени со видеоконференциска опрема без надзор. Може да се наметнат неопходни ограничувања за да се осигури безбедноста на адвокатите и притворените лица, но не треба да се загрози суштината на правото на пристап до адвокат. Времетраењето на посетите може да биде временски ограничено, но овие ограничувања треба да бидат пропорционални и оправдани, на пример, со недостаток на капацитети и други релевантни фактори. Полициските станици, затворите и судовите треба да бидат опремени со соодветно функционални објекти за видеоконференции кои можат да им овозможат на адвокатите ефективно да учествуваат во онлајн или хибридните рочишта.

6.3. ОРГАНИТЕ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ТРЕБА ДА КОРИСТАТ КАУЦИЈА КОЛКУ ШТО Е МОЖНО ПОВЕЌЕ ЗА ВРЕМЕ НА ВОНРЕДНИ СОСТОЈБИ ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО.

Секогаш кога е можно и соодветно, националните судски институции треба да ја земат предвид вонредната состојба во јавното здравство и да користат алтернативни форми на ограничувања како што се кауција или домашен притвор наместо притвор.

7. НАБЉУДУВАЊЕТО СУДЕЊА И ЈАВНИТЕ РОЧИШТА

7.1. СУДСКИТЕ РОЧИШТА ТРЕБА ДА БИДАТ ОТВОРЕНИ ЗА ЈАВНОСТА ШТО Е МОЖНО ПОВЕЌЕ.

Се препорачува онлајн и хибридни рочишта да бидат отворени за јавноста што е можно повеќе. Јавната достапност на рочиштата може да се обезбеди со овозможување на јавноста да присуствува на расправата во реално време или со преземање на аудио/видеоснимките од веб-страниците на судовите. Националните судови треба да ја земат предвид приватноста на учесниците, презумцијата на невиност, потребата да се избегнат прекини на рочиштата, дали случајот е од јавен интерес и други релевантни фактори кога одлучуваат дали да ѝ дозволат на јавноста пристап до онлајн расправата или преземање на снимките од истите.

7.2. ОПШТАТА ЗАБРАНА ЗА ЈАВНИ РОЧИШТА ВО УСЛОВИ НА ВОНРЕДНА СОСТОЈБА ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО НАЈЧЕСТО Е НЕПРОПОРЦИОНАЛНА МЕРКА.

Општата забрана за јавноста и набљудувачите на судењето да присуствуваат на онлајн, хибридни или редовни рочишта е најчесто непропорционална мерка и властите треба да најдат начини да дозволат одреден пристап до рочиштата. Одредена привремена забрана може да биде прифатлива во одредени фази на вонредна состојба, но овие ограничувања треба да бидат оправдани, а потоа постепено да се укинуваат како што се менуваат околностите. Сите правила во вонредна состојба треба да бидат практични, достапни и пропорционални.

7.3. СУДСКИТЕ САМОУПРАВНИ ОРГАНИ ТРЕБА ДА ПОДГОТВАТ КОМУНИКАЦИСКА СТРАТЕГИЈА ЗА ВОНРЕДНИ СОСТОЈБИ ВО ЈАВНОТО ЗДРАВСТВО.

Во околности на вонредна состојба во јавното здравство кога набљудувањето на судењата може да биде ограничено, националното судство треба ефективно да комуницира со засегнатите страни и

со јавноста, на пример, со редовно издавање соопштенија за печатот за одредени случаи и информирање за постапките. Службените лица за контакт со медиумите треба да бидат достапни за да обезбедат информации за случаите од големо значење.

7.4. СУДСКИТЕ САМОУПРАВНИ ОРГАНИ ТРЕБА ДА НАЈДАТ АЛТЕРНАТИВНИ НАЧИНИ ДА ИМ ОВОЗМОЖАТ ПРИСТАП НА НАБЉУДУВАЧИТЕ НА СУДЕЊАТА ВО ПРЕДМЕТИТЕ ШТО ГИСЛЕДАТ.

Ако рочиштата треба да се одржат зад затворени врати поради вонредна состојба во јавното здравство, судовите можат да користат други средства за да се овозможи одреден степен на набљудување на судењето, на пример, со обезбедување пристап до некои судски документи и до видео/аудиоснимки.

7.5. СУДСКИТЕ САМОУПРАВНИ ОРГАНИ ТРЕБА ДА ПРИМЕНУВААТ ЕДИНСТВЕНИ ПРАВИЛА ЗА ОЛЕСНУВАЊЕ НА ПРИСТАПОТ НА НАБЉУДУВАЧИТЕ НИЗ ДРЖАВАТА.

Правилата кои се на сила во врска со набљудувањето на судења треба да се единствени низ целата држава, со одредени отстапки поради просторните капацитети, здравствената состојба и други релевантни фактори. Правилата за вонредна состојба треба да ги земат предвид овие специфики. На пример, правилата за вонредна состојба може да предвидат одредени ограничувања на бројот на набљудувачи и други присутни во судница со одредена големина.

7.6. ПРИСТАПОТ ДО СУДЕЊАТА ТРЕБА ДА БИДЕ ПРАКТИЧЕН И ЕФЕКТИВЕН, НЕ ФОРМАЛЕН И ДЕКЛАРАТИВЕН.

Кога правилата за вонредна состојба дозволуваат брз и лесен пристап за набљудувачите до судењата, таквиот пристап не може да биде ограничен со сложени правила за прием што ефективно ги спречуваат набљудувачите да

присуствуваат на рочиштата. На пример, долгото време на чекање за дозвола може да го спречи набљудувачот да пристапи кон одредено судење од интерес. Ограничувањата поврзани со здравјето треба да бидат разумни и експлицитно наведени.

АНЕКС: СПИСОК НА ИЗВОРИ

ВАЖЕЧКИ ЗАЛОЖБИ НА ОБСЕ

Заклучниот документ на Виенскиот состанок 1986 на претставниците на државите учеснички на Конференцијата за безбедност и соработка во Европа (Виенски документ, 19)

Документот на состанокот во Копенхаген на Конференцијата за човековата димензија на КБСЕ (Документ од Копенхаген, 1990 година)

Париска повелба за Нова Европа (Париз, 1990 г.)

Документот на Московскиот состанок на Третата конференција за човековата димензија на КБСЕ, Москва (Московски документ, 1991 година)

МАТЕРИЈАЛИ ОД ОБСЕ

Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (ОДИХР), Род, диверзитет и правда, Преглед и препораки, мај 2019 година

Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (ОДИХР) Заложби за човековата димензија на ОБСЕ и државните одговори на пандемијата КОВИД-19, јули 2020 година

Канцеларијата на ОБСЕ за демократски институции и човекови права (ОДИХР) Функционирање на судовите во пандемијата КОВИД-19: година, Основен водич, октомври 2020 година

МЕЃУНАРОДНИ МАТЕРИЈАЛИ

Консултативен совет на европски судии (CCJE) „Изјава на претседателот на ССЕС за улогата на судиите за време и после пандемијата КОВИД-19 : лекции и предизвици“, 24 јуни 2020 година

Консултативен совет на европските обвинители (CCPE) „Мислење од ССРЕ бр. 15 (2020): Улогата на обвинителите во вонредни состојби, особено кога се соочуваме со пандемија“ 19 ноември 2020 година

Европски комитет за спречување тортура и нечовечко или понижувачко постапување или казнување (CPT) Изјава за принципите во врска со третманот на лица лишени од слобода, 20 март 2020 година

Изјава за принципите во врска со третманот на лица лишени од слобода , 20 март 2020 година

Меѓународна трговска комора (ICC), „Список за проверка за протокол за виртуелни рочишта и предложени клаузули за сајбер протоколи и процедурални наредби кои се однесуваат на организација на виртуелни рочишта, април 2020 година

Меѓународна трговска комора (ICC) „ICC Водечка белешка за можни мерки насочени кон ублажување на ефектите од пандемијата КОВИД-19“ 9 април 2020 година

Меѓуамериканска комисија за човекови права (IACHR), „Пандемијата и човековите права во Америка“ , Резолуција бр. 1/2020 година, донесена на 10 април 2020 година

Меѓународна комисија на правници, Сиракуза принципи за одредбите за ограничување и отстапување во Меѓународниот пакт за граѓански и политички права , 1985 година

Меѓународна комисија на правници (ICJ), “ICJ Водич за судовите и КОВИД-19“, 5 мај 2020 година

Меѓународна комисија на правници (ICJ), „Видеоконференција, судови и КОВИД -19 препораки засновани на меѓународни стандарди“ , ноември 2020 година

КВКЧП ОН, „Вонредни состојби и КОВИД-19: Насоки,“ 27 април 2020 година

Генерално собрание на ОН, Тело на принципи за заштита на сите лица под каква било форма на притвор или затвор: Резолуција/ усвоена на 9 декември 1988 година, A/RES/43/173

Совет на ОН за човекови права, Работна група за

арбитражен притвор, Основни принципи на Обединетите нации и Упатства за правни лекови и процедури за правото на секој лишен од слобода да биде изведен пред суд, јули 2015 година.

Совет на ОН за човекови права, „Изјава на претседателот – PRST 43/1. Импликации врз човековите права од пандемијата КОВИД-19 “ 29 мај 2020 година

Советот за човекови права на ОН, „Независност и непристрасност на судството, поротниците и оценувачите и независноста на адвокатите“, Резолуција 44/9 усвоена на 16 јули 2020 година

Венецијанска комисија, Составување на Венецијанската комисија, Мислења и извештаи за вонредни состојби, април 2020 година

Венецијанска комисија, „Упатства на Комитетот на министри на Советот на Европа за електронски докази во граѓанска и управна постапка“, јануари 2019 година

Венецијанска комисија, „Привремен извештај за мерките преземени во земјите членки на ЕУ како резултат на кризата со КОВИД-19 и нивното влијание врз демократијата, владеењето на правото и фундаментални права“, Мислење бр.995/2020, октомври 2020 година

СУДСКИ ОДЛУКИ

Европски суд за човекови права

Ичетовкина и други против Русија година, бр. 12584/05, 4 јули 2017 година

Караченцев против Русија година, бр. 23229/11, 17 април 2018 година

Лебедев против Русија, бр. 4493/04, 5 октомври 2007 година

Марчело Виола против Италија, бр. 45106/04, ЕСЧП 2006-XI

Мисјукевич против Русија година, бр. 63053/09, 30 април 2015 година, ст.31

Сахновски против Русија [GC], бр. 21272/03, 2 ноември 2010 година

Свинаренко и Сљаднев против Русија [GC], бр. 32541/08 и 43441/08, ЕСЧП 2014 година

Трепашкин против Русија (бр. 2), бр. 14248/05, 16 декември 2010 година

Јам против Обединетото Кралство година, бр. 31295/11, 16 јануари 2020 година

Комитет за човекови права

Општ коментар бр. 29 за вонредни состојби (член 4): Меѓународен пакт за граѓански и политички права, 2001 година

Општ коментар бр. 32 за член 14: Право на еднаквост пред судови и трибунали и на правично судење, 2007 година

Општ коментар бр. 35 на член 9 (Слобода и безбедност на личноста), 2014 година

АКАДЕМСКИ ИЗВОРИ

Шејн Дарси, „Правата на малцинствата во вонредни состојби“, Меѓународен весник за правата на малцинствата и групите том. 9, бр.4, 2002 година, стр. 345

Дејвид Дизенхаус, Устав на правото: Законитост во време на вонредна состојба (Кембриџ: Cambridge University Press, 2006)

Канстанцин Цехцијару, „Ограничувања од член 15: дали навистина се неопходни за време на пандемијата со КОВИД-19? (2020) Преглед на европското право за човекови права, 359

Канстанцин Цехцијару, „КОВИД-19 и Европската конвенција за човекови права“, 27 март 2020 година, набљудувачи во Стразбур

Алан Грин, „Ограничувања од Европската конвенција за човекови права како одговор на пандемијата на корона вирус: Ако не сега, кога?“, Европски преглед на правото за човекови права, вол. 2020, бр. 3, стр. 262

Алан Грин, Итни овластувања во време на пандемија (Бристол: Bristol University Press, 2020)

Алан Грин, Постојани вонредни состојби и владеење на правото: Устави во време на криза (Оксфорд: Hart Publishing, 2018)

Том Хикман СК, Ема Диксон и Рејчел Џонс, [Корона вирус и граѓански слободи во ОК](#) , веб-страница на комората на Блекстоун, 6 април 2020

Збинек Лоебл, Креирање онлајн судови: Иднината на правдата е отворена за сите (Волтерс Клувер, 2019)

Џереми Мекбрајд , [„Анализа на одговорите на КОВИД-19 и барањата за ECHR“](#) , www.ECHRblog, 27 март 2020 година

Мартин Шајнин, [КОВИД-19, Симпозиум: Да се ограничи или не?](#) [pinio Juris Blog](#), 6 април 2020

Ричард Саскинд, Онлајн судови и иднината на правдата (Оксфорд: Oxford University Press, 2019)